

Szabó Csaba, a szombathelyi főiskola tanára

Dr. Sáy Szilvia PhD és Palatin Krisztina emlékezése

Szabó Csaba elkötelezettsége, munkamódszere népzeneóráin – Dr. Sáy Szilvia PhD*

A népzene mint a magyar ének-zeneoktatás alapja nagy jelentőségű volt a Tanár úr zene-pedagógiai tevékenységében. A főiskola ének szakos hallgatóinak négy szemeszteren át heti két órában tartott előadásokat.

Az első év anyaga magába foglalta a népzene kutatás történetét, a hangzó nyelv és az ének összefüggéseinek kérdéseit, a népzene stílusrétegeinek, műfajainak vizsgálatát az egység és a sokféleség jegyében, a hangszeres magyar népzene, a rokon és a szomszédos népek zenéjének megkülönböztető vonásait. A második évben behatóan foglalkozott a magyar népzene hangrendszerével, a ritmikai sajátosságokkal, a népzene és műzene kapcsolatával, a népi többszólamúság kérdéseivel, a naptári ünnepekhez és az emberi élet fordulóihoz kapcsolódó népszokások dallamanyagával.

A tantárgy-tematika kialakításánál ügyelt arra, hogy a népzene más tantárgyakkal is – matematika, fizika, magyar nyelv és irodalom, történelem – összefüggésbe hozza. Nagy hangsúlyt fektetett a topográfiai ismeretekre, mindenkitől elvárta, hogy a térképen el tudjon igazodni, a nagyobb tájegységeket, a népdalok származási helyét be tudja azonosítani.

A költészet alapismereteket (hangsúlyos verselés, tagoló vers, rímszerkezet, időmértékes verselés, gyakoribb verslábak, szimultán verselés) szintén beépítette a tananyagba. A vizsgalapon gyakoriak voltak az alábbi feladatok, például:

- a) Lássuk el költészet ritmusjelekkel a sorok fölött, és soronként ritmizáljuk ritmusszótagokkal az alábbi strófát:

*Elhozta az Isten
Piros pünkösdi napját.
Mi is meghordozzuk
Királykisasszonykát.*

- b) Hogyan jelentkezik a fenti dallam ritmusa a hangsúlyos (magyaros) verselés szabályainak megfelelően a szokásdalban? Tüntessük fel ritmusszótagokkal és ritmusjelekkel!

A szemináriumi órákon lehetőség nyílt a kiselőadások megtartására is, amelyekre a hallgatók önálló anyagfeldolgozással készültek. Ezek egyrészt a kötelező olvasmányok vázlatos ismertetéséből, másrészt a saját népdalgyűjtések bemutatásából álltak. A Tanár úr a főiskola több évtizedes hagyományát kívánta folytatni azzal, hogy a hallgatóknak alapvető ismereteket nyújtott a népdalgyűjtés és a lejegyzés tárgy körében.

Gondosan felépített, színvonalas előadásait alapos számonkérés követte.

* A szerző ének-zenetanár, karvezető, egyházzeneész, néprajzkutató. Jelen írása 2005-ben készült, kiegészítés: 2026. Szemelvényesen idézi Köteles György: „Szintézis: a szombathelyi évek (1988–2003). Szabó Csaba közéleti, kutatói, pedagógiai és zeneszerzői munkássága.” In: *Üvegszilánkok között. Szabó Csaba emlékkönyv*. Szerkesztette Ittész Mihály és Szabó Péter. Budapest, 2013, Szabó Csaba Nemzetközi Társaság – Cellissimo, 349–389. o. Idézetek a 362–364. oldalon. Az emlékirat teljes szövege most jelenik meg először.

Az írásbeli vizsgán az első feladat általában egy népdal-diktandó volt, amelyet eredeti felvételtől kellett lejegyezni, és az adott szempontok alapján (szótagszám, pódia, metrika, ritmika sorzárók, forma, ambitus, hangsor, hangkészlet, stílus, szövegműfaj) elemezni. Ezt követte a népdal-improvizáció. Például egy tetratonikus, *r-d-l,-s*, hangkészletű, kis terjedelmű, régi stílusú népdal (sorzárók: b3, 1, VII; forma: ABCD) szerkesztése az alábbi szövegre:

*Hazám, hazám, édes hazám,
Bárcsak határod láthatnám.
Látom füstjít, de csak alig,
Hogy az égen lengedezik.*

A dolgozat második részében a tananyag részét képező szakszavak kifejtésére, a memoriterek lejegyzésére került sor. Így sok esetben egy terjedelmes, olykor 17 feladatból álló vizsgalap kitöltése várt a hallgatókra.

Az év végi kollokviumon szóbeli számonkérés is volt. A tételket úgy állította össze, hogy azok több területet érintsenek, és átfogó képet adjanak a végzett anyagról. Álljon itt példaként a következő tétel:

- a) A magyar népzene kutatás története
- b) Pentatonikus és infrapentatonikus régi stílusú népdalok
- c) Libizaré dallamok, láncnóták (soroló versek)
- d) Virágvasárnapi énekes népszokások, kiszehajtás, villózés.

A számonkérés alkalmával a Tanár úr olyan magasra állította a mércét, hogy a követelmények szinte teljesíthetetlenek voltak. Az alapos felkészülés ellenére azt éreztem, hogy állandó lépéshátrányban vagyok, és nem tudok megfelelni az elvárásainak. Akkoriban nem igazán értettem, de ma már tudom, ez volt a leglényegesebb „tananyag”, amit elsajátíthattam tőle: Az ember sohasem tudhat eleget, a népzene – hasonlóan a többi tudományhoz – kimeríthetetlen kincseshánya, s mindezért hálával tartozom neki.

A Tanár Úrnak erős kisugárzása volt. Amikor belépett a tanterembe és hozzákezdett a tananyag tárgyalásához, fogékonnyá váltam a gondolatszikráira. Mintha egy pillanatra átsugárzott volna belém mindaz, amit az elméjében hordozott. A közelében azt éreztem, hogy minden-nel tisztában vagyok. Amikor viszont az óra végén elhagyta a tantermet és kilépett az ajtón, ez az érzés szertefosztott.

In memoriam Szabó Csaba: Pedagógusként a zene szolgálatában – Palatin Krisztina*

Szabó Csaba tanár úrral 1994 szeptemberében találkoztam először népzeneórán, a szombathelyi Berzsenyi Dániel Tanárképző Főiskola ének-zene szakos hallgatójaként. Négy éven át vezette tanulmányaimat népzene- és zeneelmélet-tanárként. Rendkívüli szorgalommal és tudással bírt. Megjelenésével, szaktudásával, szigorúságával hamar kivívta tiszteletét a diákok körében.

* A szerző magyar nyelv és irodalom, ének-zene szakos tanár, gyógypedagógus. Kéziratának keltezése: 2005. május 11. Részletét idézi Köteles György: „Szintézis: a szombathelyi évek (1988–2003). Szabó Csaba közéleti, kutatói, pedagógiai és zeneszerzői munkássága.” In: *Üvegszilánkok között. Szabó Csaba emlékkönyv.* Szerkesztette Ittész Mihály és Szabó Péter. Budapest, 2013, Szabó Csaba Nemzetközi Társaság – Cellissimo, 349–389. o. Idézet a 363. oldalon. Az emlékirat teljes szövege most jelenik meg először.

Népzene-tanított, de munkája nem merült ki a népzene-kutatás történetének, népdalaink kategorizálásának és elemzésének, Bartók és Kodály gyűjtőmunkájának ismertetésével. A magyar nyelv dallamára és ritmusára, a népzene-kben rejlő sokszínűsége, ősi kultúránk védelmére, tiszteletére hívta fel a jövőbeni énektanárainak figyelmét. Saját gyűjtésű anyaggal dolgozott: az órák elmaradhatatlan része volt eredeti hangfelvételeinek lejegyzési gyakorlata. Minden órára felkészülten érkezett: hanganyagok, kották, dokumentumok, fénymásolatok tömegével. Pontos, igényes, következetes munkát követelt a hallgatóktól és önmagától. Arra törekedett, hogy személyes élménnyé váljon számunkra a népdalgyűjtés, mindenkitől egyéni gyűjtött népdalokat kért.

Zeneelmélet-órán sem szakadt el teljesen a népzene-től, s gyakran utalt a magyar és román zene kapcsolatára is. Összhangzattant és formatant megosztva tanított, sokszínűen és következetesen építette tudásunkat.

Mint zeneszerző, korán felismerte az informatika egyre nagyobb térhódítását a zenében, s nagy jelentőséget tulajdonított az elektronikus és komputer-zene megismertetésének, a modern hangjegyzésnek, az informatikus zenei lejegyzésnek és szerkesztésnek. Számos, nehezen hozzáférhető zeneelméleti dokumentummal bővítette ismereteinket, könyv- és kottatárunkat.

Pedagógiai pályafutásom során a tőle átvett tudás immár mindennapos gyakorlattá vált. Két éve, hogy nincs köztünk, de tanítása, mint elvetett mag, tanítványaiban él tovább.